

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. v. De quibusdam proprietatibus imaginationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

noscit bonum & disconueniens, non attingendo rationem eius nisi materiale.

Instit. Quis
brutorum.

Ad omnia verò quæ opponerentur de prudentia, disciplina, artibus, colloquiis brutorum, una hæc communis responsio est, omnia illa sine villo fieri discursu per solum instinctum naturalem cum aliqua memoria præteriti; nihil enim aliud est in illis omnibus, nisi apprehensio simplex rei præsentis, vel memoria præteritæ cum instinctu naturaliter indito, per quem imago quædam in illis est, & veluti vestigium prudentiæ: sic etiam disciplinæ capacia sunt bruta, sic operari videntur cum quadam arte, aut etiam colloqui.

Quid autem sit instinctus ille brutorum edocens singula sine vlla studendi mora, & naturaliter instruens, obscurum est dicere, varièque à Doctorebus explicari solet. Videtur ergo illum nec esse qualitatem vllam superadditam phantasie bruti, nec species à Deo ināitas; sed esse ipsum sensum internum bruti, quatenus vim habet apprehendendi aliquid ut conueniens aut disconueniens, & sic illud appetendi aut refugiendi. Cum enim sensus communis brutorum, ut probatum est, specie inter se differant, possunt etiam naturaliter esse determinati ad certas apprehensiones, positis talibus obiectis præsentibus. Hinc est enim prudentia illa, quam dixi; hinc disciplinabilitas, & artificia. Nihil ergo est instinctus brutorum, quàm illorum phantasie naturaliter determinatæ ad certas operationes: v. g. dum mustela se ad pugnam cum serpente parat, rutam quærit & comedit; eaque comesta, pugnam capeffit. Sic picus Martius cuneum videns nido suo impactum, non eum nititur rostro & ungibus euellere, sed herbam quærit quandam, quæ admotâ exiliat statim cuneus.

S. II.

Utrum sensus internus hominis discurret, & iudicet.

Multi Doctores, quibus certum est brutis nihil inesse rationis, volunt tamen partem etiam sensitiuam hominis habere aliqua iudicia, & discursus saltem circa singularia; sic enim videtur asserere S. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. Iauellus primo *Metaph.* q. 8. Auicenna lib. 6. *naturalium*, p. 4. c. 2.

Ratio verò dubitandi esse potest primò, quia intellectus nunquam operari potest sine adiuncta operatione phantasie proportionata: ergo quoties intellectus iudicat, & discurret, datur aliquid in phantasia proportionatum cum illis actibus: illud autem non est simplex tantum apprehensio.

Secundò reminiscencia est in parte hominis sensitiua: illa non fit sine aliquo discursu ab una re ad aliam, donec perueniatur ad id quod quæritur: ergo pars sensitiua hominis discurret.

Tertiò multorum singularium experimentum est vera compositio: illud pertinet ad potentiam sensitiuam: ergo & compositio.

Dico secundò, sensum internum hominis nec discurrere, nec componere aut diuidere, etiam circa singularia.

Ratio est quia sensus internus hominis si componeret aut diuideret & discurreret, vel hoc haberet ex coniunctione cum intellectu, vel ex seipso. Non ex seipso, alioqui brutum etiam discurreret. Non ex coniunctione cum intellectu; nam sensus ex coniunctione cum ratione non mutat suam naturam aut entitatem, neque recipit aliquid intrinsecum: ergo non efficitur discursus. Deinde discursus & iudicium sunt extra obiectum & actum adequatum sensus interni, alioqui sensus internus etiā separatus

A posset discurrere: ergo neque discurrere potest ex coniunctione cum intellectu. Deinde sequeretur hominem esse rationalem secundum gradum sensitiuum, & appetitum sensitiuum esse liberum & capaxem peccati.

Ad primam respondeo, esse quidem necesse, ut operante intellectu operetur etiam imaginatio, ita ut apprehendat omnia obiecta circa quæ discurret intellectus; sed non esse necesse ut habeat discursum sicut intellectus habet; satis enim est, ut obiecta illa simpliciter apprehendat. Sicut dum intellectus versatur circa vniuersalia, satis est ut imaginatio percipiat singularia contenta sub illis vniuersalibus.

Ad secundam respondeo, reminiscenciam quæ fit cum discursu, esse intellectuam; illam autem quæ purè sensitiua est, esse puram apprehensionem.

Ad tertiam respondeo experimentum propriè loquendo fieri solum in sensibus externis, qui percipiunt intuitiue obiecta, & ab illis immutantur, quod est experiri. Cognoscere autem effectum experimentalem componendo, & diuidendo, proprium est intellectus, vocaturque propriè illa cognitio experimentalis, idest cognitio sæpius repetita obiecti alicuius exterius sensibilibus. Vnde ait Aristoteles fieri experimentum ex multis memoriis, ex multis experimentis artem, & inductionem vniuersalem. Igitur experimentum illud non pertinet ad sensum, sed ad intellectum.

SECTIO V.

De quibusdam proprietatibus imaginationis.

Explicata potentia ipsa sensus interni, eius obiecto & actu, sequuntur eius adiuncta quatuor. Primò vis eius mirabilis ad causandos quosdam effectus, tum in corpore ipsius imaginantis, tum in alieno etiam corpore: secundò somnia: tertiò semnus & vigilia: quartò risus & fletus.

S. I.

Vires imaginationis ad causandos aliquos effectus.

Scripsere luculenter de hoc tanto, & tam mirabili naturæ prodigio Delsio lib. 1. *disquisit.* c. 3. q. 1. Michaël Medina lib. 2. *de rectoria in Deum fide*, c. 7. Marsilius Ficinus lib. 13. *Theologia Platonis*. Antonius Mirandulanus lib. 29. *de singulari certitudine*. Picus Mirandulanus lib. *de imaginatione*, Sumus *disp.* 18. *Metaphysica*, sect. 8. n. 28. Vairius lib. 2. *de falsis*, c. 3. Vallesius lib. *de sacra Philosophia*, c. 11. Pererius in c. 50. *Genesios*. Mihi tria dicere satis erat: primò quid causare possit imaginatio in corpore ipsius imaginantis: secundò quid in alieno corpore: tertiò quomodo id efficiat.

Dico primò, posse imaginationem in ipso corpore imaginantis ea tantum præstare, quæ naturalem cum imaginatione habent coordinationem, quales sunt motus locales, & ex omnes alterationes, quæ sequuntur passionibus appetitus; ad reliqua nullam prorsus habere facultatem.

Primò enim motus eorum qui dormientes ambulant, tribui sine dubio debet phantasie, cui virtus motrix residens in nervis subordinatur; quoties enim in illis & in musculis spiritus abundat, influuntque per spatia neruorum, qui motui seruiunt, & fortis est imaginatio, causatur motus ille noctambulorum, de quibus mira quædam narrari solent: v. g. Periclis serdum ferunt spatiari singulis noctibus solitum in summo tecto; & Galenum oppressum somno integrum confecisse stadium, nec excitatum esse à somno donec in lapidem impingeret.

Secundò testatur Galenus cum Medicum plures sanare,

fanare, de quo plures confidunt. Narrat Vega in *cap. 85. artis Medica*, quendam à febre liberatum, quia existimauit se sanatum iri, si nateret in stagno, quod ostendebat iuxta suum lectum; erat autem pauimentum, in quo cum iacuiisset aliquandiu, febriliter liberatus est, cum diceret primò sibi aquam pertingere ad crura, mox ad ventrem, demùm ad caput, & tunc immunis fuit à febre.

Tertiò alios etiam effectus ab imaginatione prodeuntes experimur quotidie. Narrat Dandinus *lib. 2. de anima, digress. 39.* de quodam sibi, ut ait, noto, cui sola vi imaginationis quoties libèret, vola manus egregiè sudaret. Hinc etiam oscitare quisque solet oscitante alio, nisi seipsam corrigat phantasia. Potest ergo imaginatio ea omnia præstare, quæ pendent à potentis imaginationi subordinatis, ut sunt appetitus & potentia motrix; alia verò nullo modo potest, sed sæpe referenda sunt ad artes dæmonum & magiam, quale ostendit Delsio illud esse, quod narrat & imaginationi tribuit Augustinus *lib. 4. ciuit. c. 23.* de quodam qui seipsum sic abstraheret à sensibus, quoties placeret, ut iaceret mortuo similis, & non solum non sentiret vellitantes, sed ne ignem quidem, quo vteretur; tamen postea ex vulnere ægrotaret: nullus in eo erat anhelitus, sed voces tamen hominum, si clariùs loquerentur, tanquam de longinquo audisse se postea narrabat. Vnde illos arguas erroris, qui spectra omnia dæmonum negantes, putant ea esse solum ludibria imaginationis; sic enim probat Auicenna ex spectro Bruti apud Plutarchum, ubi Cassius Epicureus ostendit solum illud fuisse phantasma: deinde quia ubi gallina quæpiam gallum galinaceum prælio vicit, usque adeò exultat, ut ei sæpe adnascatur in pede cornu gallo simile. Vide Le-loyer *lib. 1. c. 4.*

In alieni corpus quid possit.

Dico secundò, nihil omninò posse imaginationem in corpus alienum omninò disjunctum, sed in corpus intinè vnitum, qualis est fœtus in matris utero, plura posse planè mirabilia.

Prima pars est contra Paracelsum, Pomponacium, Auicennam, qui censent vim imaginationis longissimè se porrigere, adèd ut fascinare possit, vel sanare, res loco mouere; imò quod amplius mireris, pluias & fulgura inducere, vel per certos quosdam radios, vel per spiritus è corpore vi phantasie emissos. Inuenti etiam quidam sunt Athei, qui Christi miracula in solam imaginationis eius præstantiam ausi sunt referre, quæ sanè dementia est, ut rectè ostendit Medina 2. *paran. cap. 7.* imaginatio enim agit vitaliter solum & immanenter: ergo alieno corpori nihil imprimit.

In fœtum quid possit.

Secunda pars de fœtu, quem imaginatio matris variè afficit, multis exemplis probatur à Delsio, Medina, Marfilio, Pererio, & ex ouibus Jacob manifestè patet, quem teste Theodoro docuerat Angelus hanc artem. Buseobuci personatus dæmon cum vxore concubuit dicente se dæmonem velle gignere: natus est ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus est, lasciuie cæpit & saltitare. Refert etiam Nyerembergius quandam mulierem peperisse fœtum dæmoni effigie, quod nondum bene formato fœtu, vidisset maritum in scena dæmonis personam agentem. Narrat idem Author maritum quandam prægnanti vxori caput acinace tantum non dissecuisse; quo metu ita percussa sit mulier, ut paulò post partum ediderit cranio secto per medium, vnde magna repente vis sanguinis fluxit, & ipse fœtus extinctus est. Refecerunt alij mulierem quandam in Anglia cum vidisset reum aliquem capite plexum, tanto terrore

R. P. de Rhodes *curf. Philosoph.*

A percussam esse ut illicò infantem pepererit, cuius caput à reliquo corpore separatum erat, & vtraque pars copiosum fundebat sanguinem.

Deinde videmus conceptam prolem maternæ imaginationis dispendia sentire. Nicolao III. Pontifice Romæ mulier infantem simillimum vrsò peperit, eò quod in eius cubiculo multi essent depicti vrsi. Paderbonæ mulier hæretica puerum peperit modo ecclesiasticorum virorum palliarum & pileatum, quæ solebat Sacerdotibus maledicere. Alibi mulier puerum enixa est gliri similem, quod paucifaceta esset obuio gliri. Denique notæ infantium impressæ corpori quando desiderauit mater aliquid vehementius, miracula essent si non essent quotidianæ.

B Dico tertiò, effectus imaginationis in corpore proprio causari ex subordinatione appetitus, & motricis facultatis ad ipsam imaginationem. Notas etiam quæ apparent in fœtu, causari ex eadem subordinatione potentiarum imaginationi subiectarum, non autem à speciebus intentionalibus, vel etiam ab ipsa sensatione, aut à qualitate vlla innominata producta per actum phantasie.

Causæ illorum effectuum.

Primò enim non est difficile dicere, quare imaginatio multa sæpe causet in corpore illo in quo est; appetitus enim subordinatus phantasie alterare potest corpus, ut constat ex passionibus, quæ corpus immutant: ergo imaginatio etiam potest alterare multipliciter corpus ipsum imaginationis.

In proprio corpore.

C Secundò etiam matris imaginatio consignare potest fœtum mille modis, ex eo quod appetitus illi subiectus temperiem alteret corporis etiam illius, quod intinè cum corpore matris est coniunctum; sic enim fit in passionibus, ex illa scilicet mutatione temperies existit à qua immediatè producit talis color, vel nota in fœtu, qui propter tenuitatem cuiuscunque impressionis facillè susceptiuus est.

In fœtu.

Scio non acquiescere penitus animus, sed in re penitus ignota nihil occurrit quod videatur probabilius. Non enim placet quod volunt plerique, colorem illum & notas fœtui tenero imprimi à specie intentionalis, quæ est in imaginatione matris, adèd ut species expressa coloris aut notæ cuiuspiam pingat in spiritibus speciem impressam talis coloris, vel notæ; illi autem spiritus sic intentionaliter picti deuehantur ad fœtum, eumque cum facillè sit impressibilis, consignent eo reali colore, vel nota quam repræsentant. Non placet, inquam, quia species intentionales colorum non sunt colores reales; imò etiam realis color non est productiuus sui similis coloris. Sed neque placet quod ingeniosè ab alijs excogitatum est, causam mirabilis huius phænomeni esse summum imperium imaginationis in spiritibus, quibus certum est abundare corpus prægnantis, eosque esse igneos, æthereos, aqueos, terrestres, quales etiam sunt in alijs mixtis. Habet nimirum hanc vim phantasia, ut spiritus varios euocet vndique, formet in moleculas, & eos configuret rerum earum imaginibus, quas vehementius mater concupierit; vnde postea spiritus illi eo modo figurati prouolent à capite ad vuluam, cum amplius sit meatus à cerebro ad vuluam, ibique rerum earum figuras imprimant, quarum sigilla sunt in simili parte fœtus, quam in seipsa mater conficit. Fateor ego ingeniosiora hæc esse quàm probabiliora, donec ab authoribus illis fuerit ostensum, quomodo imaginatio vim illam habeat configurandi eo modo spiritus, & vim illis imprimendi, qualem habet sigillum ceræ impressum.

Concludendum itaque, secretum illud esse quod mirari potius lubet quàm explicare. Diceret videlicet

T t 2 ectypia

eclypsis omnifariam, aut anaglyphis sigillis plenam esse cerebri officinam, quorum figuras cogitando inducat, apprimatque tenerrimæ adhuc proli, adeo ut eam leuissima etiam cogitationis aura consignet. O mirabilem sculpendi, pingendique artificem & magistrum! penicillum mouet innoxium, colores veros fingendo miscet; quod ignorat efformat, manum non admovent tabulæ quam consignat, momento efficit quod longo tempore perseveret; similitudines parentum in vno coniungit fœtu, & alienas inducit, superat naturam quam æmulatur, artem nescit & sequitur. Imò & effigiem rerum, quas grauida mater vehementius concupiscit, in pueri carne format sigillari phantasie arte descriptam, ut nihil ausit cogitare, cuius consciam esse nolit carnem teneræ proli; nihil appetere, quod membra pueri contingere timeat; scribit enim seipsam in pereuntibus tabulis cupiditas matris, nec eger accusatore quam fœtus adhuc loquendi nescius manifestat. Alia omitto.

S. II.

Somniorum natura & causa.

Pertinent etiam ad sensum internum somnia, quorum naturam, existentiam & causas describere breuiter placet: plura dabunt Aristoteles lib. de somniis, Galenus, lib. de presagio ex somniis, Tertullianus lib. de anima, c. 42. Synesius orat. de insomniis, Suarez lib. 2. de superstit. Bisciola tom. 1. lib. 5. cap. 19. & sequent.

Dico primò rectè describi somnium, *Est apparitio exhibita per internum sensum, in iis qui somno consopiti sunt.* Rectè autem refutat Tertullianus citato loco, id quod ait haberi apud Aristotelem, nescitur autem quo eius libro, Saturnum cepisse primum omnium somnare; hoc enim verum inquit esset, si primus hominum fuisset Saturnus. Refert tamen idem c. 44. & Plutarchus lib. de cessatione oraculorum, Thrasydem quendam & Cleorum nunquam somniasse. Athlantes item nunquam somnare refert idem Tertullianus c. 49. sed dormire semper cæco somno. Neronem quoque vsque ad vltimum exitum vitæ somniasse nunquam. De pueris inter Aristotelem & Galenum controuersia est, quia videtur Philosophus negare quod somnient pueri, sed voluit dumtaxat confusa omnino esse illorum somnia, propter humorum abundantiam, & organorum imperfectionem; certum enim est somnare pueros, ut patet ex quibusdam eorum motibus, & gestulationibus. Somniant etiam bruta, ut docet Philosophus lib. 4. historia, cap. 10. sed minùs tamen quàm homines, quia spiritus in hominibus subtiliores sunt, & acutiores.

Dico secundò. Quatuor potissimum in hominibus sunt genera somniorum ex causis à quibus causantur. Primò enim quædam diuina sunt, eo quod causentur ab ipso Deo, ut conuincitur ex somniis Ioseph, Pharaonis, Nabuchodonosoris. Tunc autem Deus vel nouas imprimit species phantasie, vel commouet veteres & coordinat, sensuique interno applicat. Secundò quædam sunt angelica, vel etiam demoniaca, causata nimirum à bonis aut malis Angelis, à quibus nouæ non possunt imprimi species, sed agitari tantum spiritus, in quibus resident species; vel etiam moueri humores, unde affectus excitantur in appetitu, ex quibus per sympathiam excitantur somnia. Tertio quædam sunt somnia naturalia, quæ causantur vel ex nocturna commotione spirituum in capite, quia scilicet va-

Apores in caput ascendentes eos commouent, & si nimij sint, somnia impediunt, quia conturbantur & confundunt species, sicut in aqua turbida cerni nihil potest; unde initio somni vix contingunt somnia, sed ubi sedatus est tumultus vaporum ascendentium ad cerebrum. Vel etiam causantur somnia naturalia ex prædominio alicuius humoris in corpore; somniant enim melancholici tristitia, caliginem, funera; phlegmatici pluias, natiuitates, flumina; sanguinei volatum, cursum, &c. colestici pugnas & iurgia. Ratio autem difficilis est, cur conformia temperamento esse soleant somnia: Existimauerim ego causam esse sympathiam corporis cum anima, ita ut sicut animi mores sequuntur corporis temperamentum, ita etiam sequantur illud cogitationes. Quarto somnia quædam sunt animalia, causati solita vel vehementi aliquo affectu, vel ex diurna cogitatione; quia scilicet species rerum quas animus aut cogitamus, sunt intensiores, & in somno facilius applicantur phantasie.

Ex quibus ratio redditur primò, cur in somnis tam multa portentosa cernantur quasi præsentia, quia scilicet species illæ in cerebro, inquit Philosophus, similes sunt nubibus in aëre pendentes, quæ modò in vnam, modò in aliam partem feruntur, & interdum miscuntur; imò etiam sicut ex iisdem litteris varia componi possunt vocabula, sic ex iisdem speciebus varia spectra.

CSecundò ratio redditur, quare vigilantibus hæc non accidunt, quia ut fumus vaporarij, si non inueniat quæ egrediatur, caligine domum circumfundit; ita quia vapores somni tempore non possunt exire oclusis meatibus, caligine cerebrum implet, quod in vigilia non contingit, nisi forte phreneticis.

Superesset addere hæc causam finalem somniorum, an scilicet dirigantur ad futura conicienda, quæ somniatorum fuit priscis temporibus, & nostris etiam est infania. Vide Suarem lib. 2. de superstitione, cap. 13. Perierum in cap. 1. Danielis, disput. de somniis, Delrium lib. 4. cap. 3. quest. 6. & c. 1. quest. 2. Thyræum lib. 2. de diuinis apparitionibus, qui etiam varias alias dabunt somniorum diuisiones, quarum ista præcipua est: Somnium, insomnium, visio, oraculum, phantasma.

S. III.

Somnus & vigilia.

Sensum etiam internum somnus sequitur, de quo scripsit Philosophus accuratè: mihi satis erit dicere primò, quid sit & quomodo fiat: secundò quænam sit causa efficiens: tertio quænam causa finalis.

Dico primò somnum sic definiti, *Est ligatio sensuum omnium exteriorum ad animantium salutem naturaliter instituta.* Dicitur ligatio sensuum omnium exteriorum; si enim vel vnus ligatus non sit, sed in opus suum incumbat, non est somnus perfectus. Dicitur deinde, *ad salutem & quietem animalis instituta*; sunt enim aliqui morbi, in quibus feriantur externi sensus, ut in epilepsia. Igitur vigilia solutio est & exercitium sensuum exteriorum; possunt enim dormientes moueri, loqui, & somno ligati: si autem loquenti respondeant, non perfectè dormiunt, quia non est eis ligatus auditus.

Toties ergo somnus obrepat, quoties non possunt spiritus animales à cerebro sensibus externis communicari; sine illis enim spiritibus non operantur externi sensus; idè vocauit Aristoteles somnum vinculum

Existentia
somnia.

Quatuor
eorum ge-
nera.

vinculum primi sensorij, seu cerebri, in quo residet sensus communis; quia nervi per quos devehuntur spiritus, pertingunt ad ostia sensus communis, in quem sicut lineæ ad centrum tendunt omnes externi sensus: continentur autem in cerebro spiritus, & impediuntur commovere variis de causis.

Quæri ulterius hic potest, quomodo à somno excitetur animal?

Respondeo illud excitari vel à seipso, dum absumptis à calore naturali vaporibus nervos obstruentibus, & spiritu per coctionem reparato, liberi sunt meatus per quos iterum spiritus refunditur. Vel per accidens, quando exorto dolore in aliqua parte, seu vehementi cuiuspiam imaginatione, tanta fit commotio, ut spiritus è cerebro fluant per totum corpus. Vel fit expergefactio ab externo, quia dum pulsatur sensorium, reliqui spiritus per sympathiam eò statim concurrunt, & iunguntur aliis.

Prima causa somni. Dico secundò, tres esse causas, per quas causatur somnus. Prima est obstructio, quia scilicet vapores ciborum, aut etiam humorum, ascendentes ad cerebrum impediunt descensum spirituum è cerebro per nervos; illi enim vapores instar fumì è lebere ad ignem evaporati ascendunt in cerebrum, eiusque frigore densantur & concreverunt eo modo, quo halitus in aquam vertitur, tum ollæ operculo ad ignem ferventis, tum in cuspidè alambici. Sic enim exhalatio addensata iterum per nervos descendit, eosque obturans, impedit animalium spirituum transitum. Neque tantum vapores à cibis excitati somnum causant, sed excitati etiam vapores ab humoribus actione caloris naturalis resoluti, ut sæpe in morbis contingit, vel etiam ex colligatione partium, quæ oritur ex labore partes resoluente; unde labor moderatus somnum conciliat, immoderatus impedit, quia vapores absumit. Pueri ergo, & phlegmatici somnolentiores sunt, quia humidiores sunt; senes autem & melancholici parum dormiunt, quia sunt sicciores.

Secunda. Altera causa somni est revocatio spirituum, quia virtus attractiva cerebri revocat naturaliter spiritus ad cerebrum, ut illi reparentur, & totum animal servetur; ideo labor excitat somnum. Vehemens etiam attentio sapius excitat somnum, quia spiritus fursim euocat ad cerebrum; hinc facile obdormiscunt qui audiunt musicam.

Tertia. Tertia causa est dissipatio spirituum; nam spiritus labore consumpti deficiunt in externis sensibus, unde sequitur somnus.

Dico tertid, causam finalem somni esse reparationem virium animalis. Collecto enim intus calore cerebrum spiritus animales reparat, & cor exactius elaborat vitales. Effectus somni enumerat pulchrè Tertullianus lib. de anima. c. 4. 3. Somnus, inquit, est recreator corporum, redintegrator virium, prolator valetudinum, pacator operum, medicus laborum, cui legitime fruendo dies cedit, nox legem facit, auferens rerum etiam colorem. Aliam etiam causam addit ibidem Tertullianus. Voluit, inquit, Deus, & aliis nihil sine exemplaribus in sua institutione molitus, paradigmata Platonico plenius humani vel maxime initij ac finis lineas agere quotidie nobiscum, inanum porrigens fidei facilius adinuanda per imagines. Proponit igitur tibi corpus amica vi soporis elisum, blanda quietis necessitate prostratum, immobile situm, quale ante vitam tacuit, quale post mortem iacebit, &c. Tum subiungit. Per imaginem mortis fide initiaris, spem meditaris, discis mori & vivere, discis vigilare cum dormis.

R. P. de Rhodes cuss. Philosoph.

DE risu nullibi tractat Philosophus ex professo; descriperunt autem de illo accuratè Nicander Iossius, Celsus Mancinus, Laurentius Politianus, Elpidius Beretrarius, & plures alij: mihi propositum de risu & fletu duo dicere; quid sint, & quas causas habeant.

Dico primò, risum esse vibrationem quandam subitam, seu motum diaphragmatis & musculorum thoracis, atque oris, causatam ex interiore aliquo affectu. Primò enim exterius in risu apparet motus quidam corporis, ac præcipuè oris & faciei: deinde fit in eo etiam quidam sonus, seu vox. Incipit verò risus semper in diaphragmate, sequitur inde motus aliorum musculorum, ac totius oris; unde risus est præsertim in musculis & diaphragmate. Neque semper est verum quod aiunt Nicander Iossius lib. de risu, c. 7. & Mancinus lib. de risu & ridiculis, cap. 10. risum in corde inchoari, & ex eo derivari ad diaphragma. Hoc, inquam, non est semper verum, quia titillatione causatur interdum risus, imò & ex vulnere aliquando, ut refert Hippocrates libro de morbis popularibus. Tunc autem non est dilatatio cordis ex quo effundantur spiritus in ipsum diaphragma.

Dico secundò, causam à qua causatur proximè risus, esse potentiam motricem animæ, & musculos tanquam eius instrumenta. Tota ergo difficultas est in explicanda causa per quam virtus motiva determinetur ad causandum motum illum, qui prius non erat.

Obserua igitur, dupliciter posse causari risum. Primò ab intrinseco, ex affectu scilicet interno lætitiæ, quem exciter obiectum ridiculum, de quo statim dicam. Secundò ab extrinseco per agitationem aliquam corporis; sic enim titillatio risum causat sine representatione obiecti vllius ridiculi, sed solum agitur corpus, & ad risum prouocatur, quia scilicet, ut ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, c. 10. per titillationem communicatio fit aliqua caloris vsque ad eam partem, in qua fit risus. Imò narrat Dioscorides lib. 6. c. 14. inueniri herbam quandam in Sardinia de genere ranunculi, quæ assumpta in cibum, risum mouet indeficientem, & cum risu afferat mortem; unde dicitur risus Sardonicus. Narrat Plinius lib. 24. c. 17. similem reperiri herbam apud Bactros, quæ cum myrrha in vino epota risum sine fine moueat. Serabo etiam ait lib. 11. inueniri araneas in Cambyzena, quæ illos risu enecant, quos mordent. Idem præstant in Apulia phalangij, seu aranei. Falsum igitur est risum causari semper ex affectu aliquo lætitiæ, & admirationis rei nouæ, ut ait Suarez.

Melius autem vniuersum dici potest, risum causari posse tum ex interno aliquo affectu incunditatis per representationem ridiculi obiecti, tum ex agitatione alia quapiam externa, quæ motum inducat musculorum. Hoc enim fieri potest pluribus modis. Communicare videlicet potest aliquid blandum calorem diaphragmati, quod videtur facere titillatio; vel per se communicare talem motum, mediantibus arteriis, aut musculis, & sic prouocare copiam spirituum vitalium, quibus excitatur motus. Potest etiam tale venenum induci, quod deductum ad diaphragma, inducat eum motum qui risum efficit.

Circa primum modum, quo dixi risum causari ex representatione obiecti ridiculi, difficultas est, quænam

res idonea esse videatur ad mouendum eum affectum hilaritatis, ex quo sequitur risus.

Primo enim non videntur satisfacere Fracastorius & Suarez cum dicunt, obiectum risus esse rem iucundam, sed nouam, quæ afferat admirationem. Multa enim iucunda sunt, & lætitiā magnā afferunt, eueniuntque præter expectationem; quæ tamen risum non mouent, vt aduentus amici, repentinus nuntius victoriæ; quæ tamen risum non mouent, sed risum duntaxat externum risui similem.

Secundo non placet Politianus, qui ait hoc obiectum esse iucundum excellens, citò pulsans animum, & prouocans spiritus vitales; satis enim hoc refellitur ex modò dictis.

Tertio non est satis dicere cum aliis, res iucundas, nouas, repentinas, leues, ludicras, habentes, argutiam quandam & concinnitatem, eas esse, quæ risum excitent. Hoc totum vagum est: hæc autem certum aliquid queritur & determinatum.

Rectius igitur Aristoteles in *Poëtica* cap. 2. ait obiectum vnicui risus esse turpe sine dolore, aliquo modo nouum, ex visu ferè vel auditu. Nominè turpis intelligitur id quod est aliquo modo indecens & inconueniens alicui: dicitur autem sine dolore, quia si dolorem afferat, risum non excitat, sed misericordiam. Illud autem obiectum regulariter risum mouet, & illud est quod ij solent excogitare, qui student ridiculis.

Circa secundum etiam modum, quo risus mouetur ex titillatione sine alio vllò obiecto ridiculo, difficultas est, cur ergo titillatio risum non causet, si quis seipsum titillet; causet autem si titilletur ab alio? Deinde quis calor possit derivari ad diaphragma quando planta pedum titillatur?

Respondeo in titillatione, quæ fit ab altero, duas simul concurrere causas, repræsentationem scilicet iucundam, & communicationem spirituum, quæ vltima per se solam fortè non sufficeret; est autem sola cum seipsum aliquis titillat, idè ex tali titillatione risus non efficitur.

Colligitur ex his, cur propria risibilitas nulli conuenire possit animali, nisi homini; quia nimirum ad risum perfectum requiritur operatio intellectus, quæ cognoscatur turpe sine dolore, & ex qua sequatur admiratio. Incipiunt ridere pueri quadragesimo die à natiuitate, inquit Plinius lib. 7.

Definitio
fletus.

Dico tertio, fletum rectè definiri, *Est agitatio quadam corporis cum voce ac lacrymis, ex interno ferè dolore orta*: tria enim sunt in fletu, motus corporis, vox & lacrymæ. Duo priora communia illi sunt cum risu, & ex contrariis causis oriuntur; vnde sunt valde dissimilia. Primo enim motus in risu est per modum saltus & dilatationis; in fletu est per modum contractionis, similis gestui quem format is qui comedit aliquid acerbum. Deinde vox in fletu acutior est, in risu grauior: rationem reddit Aristoteles in *problematis* sect. 11. q. 13. & 15. Quia, inquit, flentes os comprimendo vocem emittunt, ridentes os & corpus dilatant; per angustiores vero transitum vox fit acutior. Tertio profunduntur in fletu lacrymæ, quia in fletu constingitur cor, & vicinæ oculi partes, vbi residet aqueus ille humor, veluti serum, ex quo etiam fit sudor. Hinc fit, vt pueri & mulieres lacrymentur facilius, quia humidiores sunt, & passionibus facilius afficiuntur. Causas fletus certum est esse contrarias causis risus, tristitiam scilicet, quæ cor & thoracem constringit, sicut delectatio illa dilatat.

QVÆSTIO VII.

De appetitu sensitivo, & potentia motrice.

DVo hæc breuiter potius attingenda sunt hoc loco quàm explicanda; quia de appetitu sensitivo Moralis copiosè disserit dum agit de passionibus: potentia motrix animalium vix quidquam habet peculiare, quod dictum non sit in Physica.

SECTIO I.

De appetitu sensitivo.

Quinque possunt de illo queri, an sit, quodnam sit eius obiectum, qualis actus, quale organum, & quodplex ille sit.

Dico primo, in quolibet animali, sicut proprius datur sensus internus, sic proprium etiam dari appetitum sensitivum.

Ratio est, quia vbicunque cognitio est boni conuenientis, aut mali disconuenientis, datur etiam appetitus, qui feratur in bonum conueniens, & auerteretur malum disconueniens, alioqui frustra esset illa cognitio: vbi est sensus internus, ibi est cognitio boni & mali: ergo vbi est sensus internus, ibi est etiam appetitus.

Dico secundo, obiectum appetitus sensitivi esse id quod per sensum supponitur esse cognitum bonum aut malum; idè bonum sensibile, singulare, delectabile, vel vile.

Ratio est, quia sicut intellectus sequitur voluntas, sic appetitus sensitivus sequitur sensum internum; & sicut totum illud quod intellectu cognoscitur, voluntas prosequi potest aut auerteri, sic totum quod cognoscitur sensu interno prosequitur appetitus aut fugit. Sensus internus cognoscit bonum materiale, singulare, delectabile, vel vile, quod est cognoscibile per sensum, & malum illi oppositum: ergo illud est obiectum appetitus, qui propterea definitur facultas animæ sensitivæ, quæ bonum prosequitur sensu apprehensum, & auerteretur malum.

Dico tertio, Actus appetitus sensitivi passionibus appellantur, eo quod adiunctam habeant aliquam alterationem sensibilem factam in corpore: pertinent aliæ ad prosequutionem boni, aliæ ad mali fugam, suntque omnino undecim; sex pertinentes ad partem concupiscibilem, quinque ad irascibilem. Prioris generis sunt amor circa bonum, odium circa malum, provt abstrahunt à præsentia & absentia; desiderium circa bonum absens, fuga circa malum absens, gaudium circa bonum præsens & possessum, dolor circa malum præsens aut præteritum, quamquam si versetur circa malum præteritum, appelleretur potius detestatio. Proinde amor, inquit S. Thomas, se habet vt inclinatio ad bonum, desiderium vt tendentia, gaudium vt quies & possessio. Posterioris generis, seu in parte irascibilis sunt quinque, spes circa bonum arduum, absens, possibile, futurum; desperatio circa bonum quod apprehenditur impossibile; audacia circa opus aliquod arduum ad aggrediendum; timor circa malum imminens & arduum; ira circa malum præsens: nulla ei responder passio versans circa bonum præsens, quia non potest vllum bonum esse præsens & arduum. Sed de his plenius dicam in Morali.

Dico